

Розділ 4

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО, ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА, ПРАВОСУДДЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Д. М. Балабан

студ. IV курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к. ю. н., доц. А. В. Левенець

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ЗАБУТТЯ У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій в останні десятиліття, безсумнівно, має значний вплив на спосіб життя кожного з нас. Поява мережі Інтернет суттєво позначилась на низці аспектів повсякденного життя, включаючи, зокрема, спілкування, навчання, роботу, шопінг тощо. Вона також уможливила нові форми соціальної взаємодії, активності та соціальних стосунків.

У цьому контексті особливо важливою стає проблема неправомірної обробки персональних даних у мережі Інтернет. Відправляючи електронні повідомлення, роблячи покупки он-лайн, використовуючи мобільні додатки чи просто переглядаючи веб-сторінки, ми надаємо безліч персональних даних, які можуть стати предметом неправомірного доступу, використання та зловживання. Цей потенційний небезпечний сценарій став предметом серйозної уваги як з боку міжнародних організацій, так і з боку правозахисних організацій. Особливо важливою є також роль Європейського Суду з прав людини (надалі – «ЄСПЛ») у цьому відношенні.

ЄСПЛ надає тлумачення та розвиває стандарти захисту приватності, досліджуючи індивідуальні справи, що стосуються

порушень прав на захист персональних даних, а також забезпечує виконання державами-членами Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (надалі – «ЄКПЛ») взятих на себе зобов'язань.

Реалізація права на забуття (англ. “the right to be forgotten” або “the right to erasure”) стає все більш актуальною в цифрову епоху, де дані можуть легко зберігатися, передаватися та використовуватися безстроково. Право на забуття розглядається як складова частина права особи на приватність й означає можливість суб'єкта персональних даних вимагати видалення своїх персональних даних з інформаційних систем та припинення подальшої їх обробки. Так, у ч. 1 ст. 8 ЄКПЛ закріплено, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції [1]. Це право належить до основних прав людини і є важливою складовою гідності та автономії кожної людини. Фізичні особи, безперечно, є основними вигодонабувачами даного права, а тому вони мають право контролювати, як їхні особисті дані збираються, обробляються та використовуються. Відповідно, якщо такі особи будуть вважати, що їх персональні дані обробляються без дозволу, або мета такої обробки була вичерпана, або ж вони бажають відкликати свою згоду на обробку даних, то їм має бути забезпечено право вимагати видалення таких даних у відповідного контролера та/або оператора.

Право на забуття визначається як спосіб захисту особистих немайнових прав особи, спрямований на гарантування збереження таємниці минулого [2]. Тим не менш, це право зіштовхнулось із невизначеною практикою його реалізації.

Так, у рішенні від 4 липня 2023 року по справі *Hurbain v. Belgium* ЄСПЛ підтвердив існування права на забуття. Заявник мотивував свою скаргу порушенням ст. 10 ЄКПЛ у зв'язку з тим, що представники газети *Le Soir*, де було попередньо опубліковано статтю про участь заявника у ДТП, відмовили йому у видаленні новини, або, принаймні, у прихованні його ім'я навіть попри те, що його було реабілітовано після відбуття покарання. ЄСПЛ дійшов висновку, що така вимога є втручанням у право на свободу вираження поглядів, але при цьому є законною,

оскільки спрямована на «захист репутації чи прав інших осіб», як передбачається ст. 10 ЄКПЛ.

Таким чином, рішенням було визнано право вимагати видалення персональних даних з мережі, якщо вони не мають особливої цінності, суспільного інтересу, є застарілими та неактуальними, а також можуть нашкодити правам самого суб'єкта персональних даних. Однак варто зауважити, що вжиття таких заходів може відбуватись лише на підставі запиту від конкретної особи, а рішення не встановлює обов'язку для представників медіа на постійній основі перевіряти та виправляти архіви.

Протилежним за змістом є рішення ЄСПЛ по справі *M. L. and W. W. v. Germany*, 2018, яке стосується вебархівів ЗМІ, що містять персональні дані осіб, про яких було зроблено публікації в минулому. Зокрема, двоє осіб, які були засуджені за вбивство і згодом вийшли на свободу, відбувши свій термін ув'язнення, безуспішно вимагали, щоб вебархіви газет видалили їхні фотографії та повні дані про них, щоб дати їм можливість почати нове життя поза увагою громадськості [4].

Суд не знайшов порушення статті 8 ЄКПЛ на тій підставі, що суспільний інтерес у доступі до точних і об'єктивних архівів повинен мати пріоритет, а право на забуття не є абсолютним. Яким би важливим воно не було, ЄСПЛ було визнано, що воно має бути збалансоване з правом громадськості бути поінформованою про події минулого та сучасну історію, зокрема за допомогою цифрових архівів преси. Включення в репортаж індивідуалізованої інформації, такої як повне ім'я відповідної особи, є важливим аспектом роботи преси, особливо при висвітленні кримінальних проваджень, які викликають значний інтерес.

Крім цього, у справі *Segerstedt-Wiberg and Others v. Sweden* ЄСПЛ дослідив межі можливого втручання органів державної влади у право на повагу до приватного і сімейного життя, передбаченого ч. 2 ст. 8 ЄКПЛ. Зі змісту рішення випливає, що заявники перебували під тривалим стеженням спецслужб у зв'язку з тим, що мали відношення до окремих ліберальних та комуністичних політичних партій. Вони вимагали видалення їх персональних даних, які зберігались у базі даних служби безпеки [4].

Попри те, що персональні дані зберігались на підставі легітимної мети, суд дійшов висновку, що тривале зберігання даних було непропорційним втручанням у право на приватне життя та визнав порушення ст. 8 ЄКПЛ стосовно чотирьох з п'яти заявників, оскільки з огляду на тривалий проміжок часу з моменту ствержуваних дій заявників продовжуване зберігання їх даних не було відповідним.

Таким чином, ЄСПЛ сформував позицію про необхідність дотримання балансу між інтересами держави у захисту національної безпеки і боротьби з тероризмом та серйозністю втручання у право особи на повагу до приватного життя.

Отже, підсумовуючи, право на забуття в контексті видалення чи обмеження розповсюдження персональних даних останнім часом стає одним із ключових способів контролю над порядком використання власних даних. Так, суб'єкт персональних даних має право вимагати видалення інформації, яка є неточною / неповною, або ж є нерелевантною, оскільки через деякі обставини втратила свою актуальність.

Із урахуванням аналізу практики ЄСПЛ, ми можемо стверджувати, що реалізація права на забуття потребує дотримання балансу між правом на приватне життя, правом на свободу вираження думки, а також державними та суспільними інтересами. Зокрема, доступність даних особи у відкритому доступі за окремих обставин може бути виправдано метою захисту національної безпеки, екологічної безпеки, життя та здоров'я окремих осіб тощо. У зв'язку з цим, реалізація права на забуття вимагає збалансованого підходу, що враховує різноманітні інтереси та контекст у кожному конкретному випадку.

Список використаної літератури

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) : ратифікована Законом № 475/97-ВР від 17.07.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n340 (дата звернення: 07.04.2024).
2. Буга В. В., Турбін Д. О. Право на забуття в системі захисту персональних даних. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 1 (70). URL: <https://ljd.dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2022/01/6-buga-turbin.pdf> (дата звернення: 07.04.2024).

3. Case of Hurbain v. Belgium. Application no. 57292/16 (ECHR, 4 July 2023). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-225814> (дата звернення: 07.04.2024).
4. Case of M. L. and W. W. v. Germany. Application no. 60798/10 and 65599/10. (ECHR, 28 June 2018, final 28 September 2018). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-183947> (дата звернення: 07.04.2024).
5. Case of Segerstedt-Wiberg and Others v. Sweden. Application no. 62332/00 (ECHR, 6 June 2009, final 6 September 2009). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-75591> (дата звернення: 07.04.2024).